

s mapou
uvnitř

Veselskem na kole za pověstmi z Blat

ARCHITEKTURA

PŘÍRODA

LIDOVÉ TRADICE

Na stránkách tohoto průvodce vás zveme na výlet po cyklotrase Greenway selského baroka za pověstmi z oblasti Veselských blat. Zároveň vám nabízíme informace o typické lidové architektuře „selského baroka“, lidových krojích či zvycích z tohoto regionu.

Jihočeská Blata z etnografického hlediska tvoří tři subregiony: třeboňská Blata (v okolí Třeboně a Lomnice nad Lužnicí), zbudovsko-hlubocká Blata (též „malá“, v okolí Zbudova a Hluboké nad Vltavou) a soběslavsko-veselská Blata (též „velká“ či „pšeničná“). Jádrem posledního zmiňovaného

subregionu představují obce Sviny, Borkovice, Mažice, Zálší, Klečaty, Komárov, Svinky, Vlastiboř, Záluží u Vlastiboře, Vesce a Dráchov.

V nejrůznějších materiálech se však objevují pojmy Soběslavská blata, Veselská blata či Borkovická blata. Jaká jsou tedy fakta? Na území soběslavsko-veselských Blat se nacházejí dvě schválené přírodní rezervace Borkovická blata a Kozohlůdky a jeden oficiální útvar, a tím je přírodní památka Veselská blata vyhlášená nařízením Jihočeského kraje v roce 2011. Zaujímá území o rozloze 453,82 ha a zahrnuje části katastrálních

Borkovice

Je známo, že „blato“ či „bláto“ označuje mokřad, slatinnou půdu, která se vyskytuje v oblasti Veselských blat. Odedávna se zde těžila rašelina, která se používala jako palivo v domácnostech, a to v podobě tzv. borků (kvádrů rašeliny velikosti menších cihel, které se vypichovaly nástroji zvanými želízka). Zprvu mokřinatý kraj po odvodnění Blatskou stokou umožnil hospodařit na úrodné půdě a odtud název oblasti „pšeničná“ Blata.

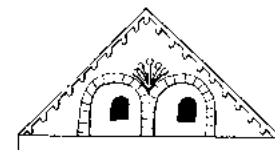
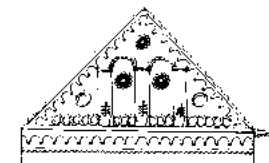
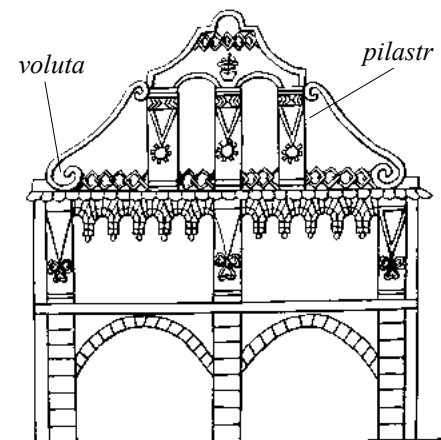
území Borkovic, Mažic, Zálší, Klečat a Komárova. Zároveň je tato oblast v rámci soustavy NATURA 2000 zařazena mezi Evropsky významné lokality. Posláním přírodní památky Veselská blata je ochrana ekosystému pánevního rašeliniště přechodového typu se zbytky blatkových borů a s charakteristickými rostlinami a živočichy. Součástí je i systém zatopených ploch, podmáčených luk a mokřadních stanovišť s výskytem chráněných druhů flóry a fauny. Z geografického hlediska se jedná o geomorfologický celek Třeboňská pánev, jejíž součástí je severní podcelek Lomnická pánev a nejsevernější okrsek Borkovická pánev. V učebnicích geologie je toto území charakterizováno jako pánev na pískovcích a jílovcích se zarovnanými plošinami, čtvrtohorními říčními terasami Lužnice, rašeliništi (blaty) a hojnými antropogenními tvary (rybníky).

LIDOVÁ ARCHITEKTURA

Blata vymezuje od okolních národopisných regionů typická lidová architektura, která je v širším povědomí známá pod pojmem „selské baroko“. Charakteristická je pro něj bohatá štuková výzdoba fasád na průčelí a barevnost. Barokizující prvky (profilace volutových štítů i samotné voluty na jejich krajích) se prolínají s prvky slohů 19. století a to především s klasicismem. Mezi hlavní znaky štukové výzdoby patří pilastry, protínající se kroužky, šťapce a ornamenty jako věnečky, srdíčka, stromy života, monstrance, křížky aj. Tyto prvky prošly v průběhu 19. století několika vlnami a málokdo si již uvědomuje, že původní blatské vesnice byly ještě na přelomu 18. a 19. století z velké části dřevěné. Mezi nejstarší blatské zděné stavby se řadí sýpky – tzv. špejchary (např.

v Borkovicích, Mažicích či Svinkách). Typické průčelí s obytnou částí, vjezdem a sýpkou či výminkem se koncem 19. století mění na okapově orientované stavení s jednotnou střechou, pod kterou se nachází i vstupní brána (např. v Záluží, Zálší či Klečatech).

*pilastry
se šťapci*

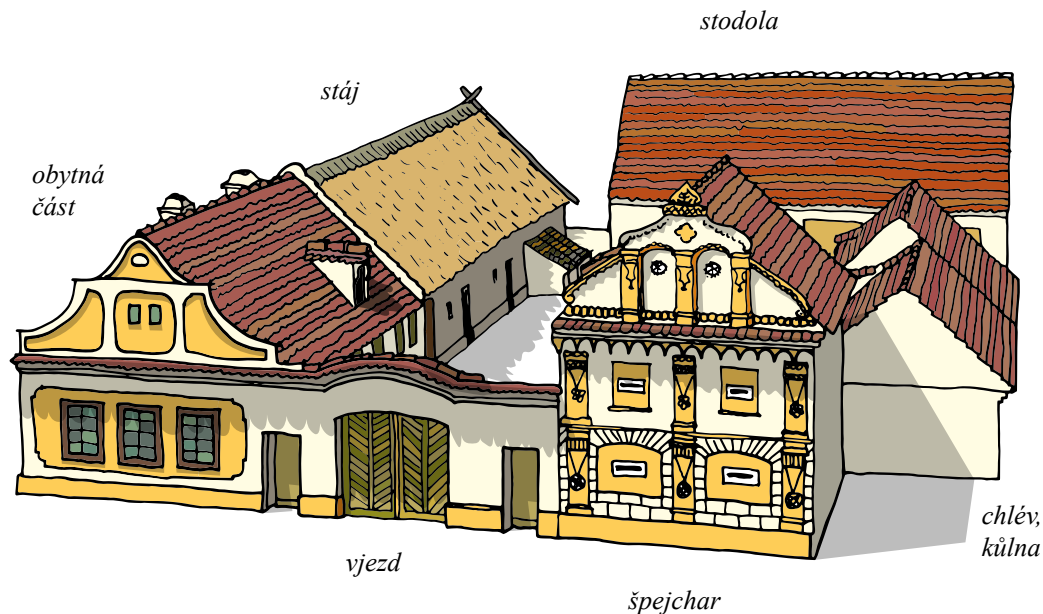
voluty

*kartuše
s vročením*

*Z malebných štítů
selských stavení
a sýpek dýchá na
návštěvníka dobová
atmosféra.*

Na cestě po blatských vesnicích vás překvapí krása zdobených štítů selských stavení, vytvářených zednickými mistry, jakými byli Martin Paták z Vlastiboře, který pracoval se svým synem a pomocníky a mistr Jan Šoch s nevlastním synem Františkem. Pestrost barevných štukových plastik na průčelích domů, především sýpek, vytvářených v 19. století, pomalu zanikala na přelomu 19. a 20. století a jen místy se ještě zdůrazňovalo bílé štukování ve žluté podkladní omítce. V dochovaných dílech zednických mistrů se až dosud odráží obdivovaná lidová architektura „selského baroka“. V některých blatských vesnicích ještě uvidíte i ucelená seskupení původních staveb, jinde už

najdete jen ojedinělé budovy. Statut vesnické památkové rezervace na Blatech mají obce Mažice, Zálší, Klečaty, Komárov, Vlastiboř a Záluží. Svinky jsou vesnickou památkovou zónou.

LIDOVÝ KROJ

Kromě lidové architektury je dalším identifikačním znakem této etnografické oblasti zdejší lidový kroj. Jednotlivé krojové součásti se lišily dle příležitosti, věku i stavu nositele. Jinak se oblékaly svobodné dívky a jinak vdané ženy. Blatský kroj se na první pohled od ostatních svátečních krojů naší republiky odlišuje především pokrývkou hlavy vdané ženy – tzv. plenou, která svými rozměry naskýtá prostor pro jedinečnou výšivku. Ta vznikala úsporným stehem

pro ušetření materiálu. Zobrazovala především rostlinné motivy, jako jsou poupata růží, karafiáty, jiřiny, ale také věnečky či srdíčka. Tuto krojovou součást často lemovala paličkovaná vláčková krajka. Plena splývala vdaným ženám až pod pas a vážala se na temeni hlavy. Avšak do prvního roku po svatbě nosily ženy na hlavách přes čepec tzv. rouchy s podobným zdobením ale menších rozměrů. Výšivka zdobila i zástěry, které splývaly na polovlněných sukních sytých barev – tzv. šerkách s našitou hedvábnou stuhou a kovovou krajkou. A to nejprve v podobě zlaté či sytě růžové barvy hedvábí, později doplněnou o tylové aplikace, flitry i barevné korálky. Dalším odlišujícím prvkem, např. od severně ležícího sousedního Kozácka (Táborska), jsou červené punčochy a černé nízké střevíce s našitou kokardou.

Ozdobou svátečního dívčího kroje byl bohatě vyšíváný krejzlík (vejkladek).

Poutavou expozicí zachycující tradiční život na Blatech nabízí Blatské muzeum ve Smrčkově domě v Soběslavi.

Tradici blatských krojů udržuje Sdružená obec Baráčníků Vitoraz z Veselí nad Lužnicí. Díky jejich péči můžete kroje vidět na řadě kulturních akcí na Veselsku.

Dívčím svátečním oblečením byla pestře vyšitá košilka s krejzlíkem (vejkladkem) a bohatě nabranými rukávy. Krátký živůtek (lajdík), se šil většinou z tmavého sukna a zdobil se výšivkami. Později se objevily i šněrovačky z brokátu, které se vázaly vzařdu. K této oblasti neodmyslitelně patří rybníky a rybníkářství, a tak se i rybí šupina stala

součástí výzdoby především zástěr a šněrovaček na konci 19. století a počátkem 20. století i bytových dekorací (jako nástěnné obrazy, povlaky především oválných polštářů či na prostírání). Ženský kroj byl na Blatech obecně odkládán z běžného života až ke konci 19. století, mužský kroj dříve.

Pro ženatého muže byl typickou součástí svátečního kroje kabát zvaný stojedenáctka (označení pro svislou výšivku na zádech, která připomínala číslo sto jedenáct), vysoká válcovitá kožešinová čepice a modré punčochy či vysoké kožené boty. Mládenci nosili k vestě nízkou kožešinovou čepici se zeleným dýnkem, k soukennému kabátku černý dobový klobouk se širší kreprou a modré, později i bílé punčochy do nízkých střevců.

LIDOVÉ ZVYKY

Mimořádné hodnoty Blat se zachovaly v písňovém odkazu. Nesmíme opomenout zmínit několik svazkové dílo jihočeského sběratele Karla Weise – Český jih a Šumava v lidové písni. Pozornosti neunikly písně v mollových tóninách, dynamické frázování i hudební projevy s typem dudácké muziky. Badatelé zmiňují i tanec do kolečka. I v blatském regionu nalezneme několik zvláštností z oblasti lidových zvyků. Jmenujme například chození se smrtkou (dva týdny před Božím hodem velikonočním), červnovou církevní slavnost Božího Těla, která má ve Veselí nad Lužnicí dlouhou tradici, pouť k uctění Matky Boží drahovské (putování z Veselí nad Lužnicí do obce Drahov – na začátku července) i doklady tradičního

Tradiční blatská svatba v podání Blatáckého souboru Ševětín.

obřadního pečiva ke svatbám a narození (rozměrné svatební říčice se symboly plodnosti, a rodeniky – symbolická miminka pro uznání otcovství). Na Blatech se také zdobily na svátek sv. Bartoloměje (24. srpna) štíty zralými jeřabinami, které měly připomínat kapky krve prolité při jeho mučednické smrti. Podobně se jeřabiny věšely i na svátek sv. Vavřince (10. srpna) a symbolizovaly Vavřincovy slzy, které jsou přisuzovány i padajícím perseidám.

Karel Weis (1862 – 1944) byl český hudební skladatel, sběratel lidových písní a folklorista. Měl úzký vztah k Veselí nad Lužnicí a měl zde mnoho přátel. Na snímku v terénu při sběru lidových písní.

Hostesky v krojích každoročně vítají účastníky cykloturistické akce Jaro na Blatech typickými blatskými koláčky.

TRADIČNÍ JÍDLA

Kromě bohatě zdobených krojů a místních lidových zvyků byla nedílnou součástí života na Blatech i typická jídla, která se na vesnicích vařivala. Jistě se mnohá připravují dodnes, jen je hospodyně už asi jinak nazývají. Moc byste si pochutnali na malých svatebních koláčcích, plněných tvarohem, mákem a zavařeninou. A což takhle dát si čídlmony nebo kundrfály? Co třeba gloukačky, klokánky, čičánky, kočičí štajryš, machout neboli šláchorec, maňas, ale hlavně ušubraný regiment, po němž se děti mohly utlouct. Ta jídla našich prababiček sice zní zvláště, ale byla velmi chutná. Příkladně ten ušubraný regiment – jídlo sváteční, na jehož přípravu byla

třeba citronová kůra, skořice, bobulky černého bezu a cukr. Vše se svařilo, pro dospělé se přidala i troška červeného vína. Mezitím si hospodyně prolisovala vařené brambory, přidala mouku, vejce, špetku soli a vypracovala těsto, z něhož pak vyvalovala šišky, které uvařila. A potom nastalo to kouzlo: šišky (jako vojáci) se namáčely do připravené tmavé sladké omáčky. Protože *byly „ušubrane tajak bývají na manévrech pěšáci, špinaví od bláta“*, proto ušubraný = ušpiněný regiment. Rozšířená bývala nejrůznější jídla z brambor, z nichž snad nejslavnější jsou dodnes škubánky (šuska, kucmouch, šterc, trpalky, přesbydlo, kundrfále nebo čídlmony a kdovíjak ještě). Léta se ve vesnicích zachovávala tato tradice: Když nevěsta odjížděla od maminky, ženich musel ještě na chvíli zastavit spřežení a nevěsta zavolala: „*Kolik štouchů do kucmouchu?*“ „*Pět, Marjáno, pět, a teď už s Pánem Bohem jed!*“,“ odpověděla matka. To víte, každou dcerku musela maminka naučit vařit, aby z ní byla dobrá hospodyně.

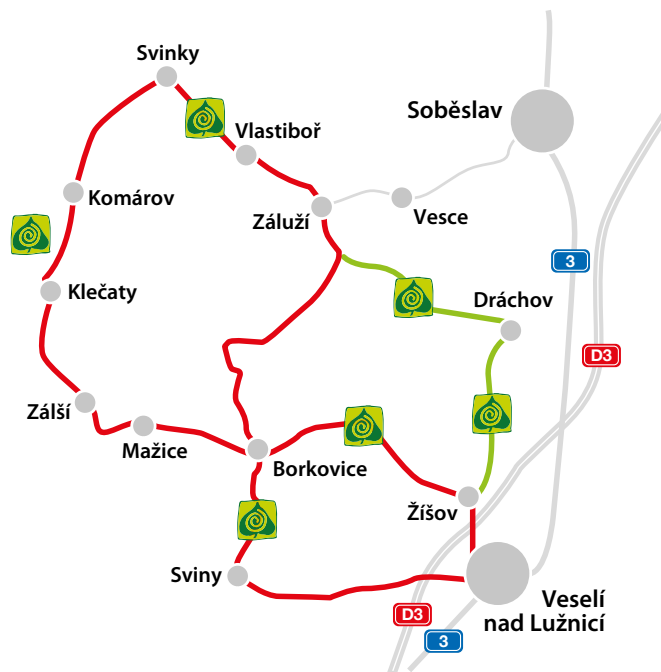
PO CYKLOTRASE GREENWAY SELSKÉHO BAROKA ZA POVĚSTMI VESELSKÝCH BLAT

Malebná rovinatá krajina protkaná sítí cest mezi vesnicemi, ve kterých můžete objevovat zapomenuté lidové umění a získávat poznatky o lidském umu a tradicích, přímo vybízí k putování na kole. Na následujících stránkách vás převážně po cyklotrase Greenway selského baroka nejen provedeme blatskými obcemi, ale nabídneme vám i tajemné pověsti z tohoto poetického koutu jižních Čech.

*cyklotrasa Greenway
selského baroka*

V Žišově nepřehlédněte zrekonstruovaný statek čp. 3 s pěstitelskou pálenicí.

ŽIŠOV

Cesta z Veselí nad Lužnicí do Blat začíná prudkým stoupáním do Žišova, kde stojí za povšimnutí zrekonstruovaný statek čp. 3, kde vznikla pěstitelská pálenice, dále kaple na návsi postavená roku 1837, a pak velké kamenné kříže, jeden ve vsi a druhý na jejím konci, obklopený akáty, které se vysazovaly jako pastva pro včely. Podobných křížů je kolem v polích více, což je neobvyklé na tak malou obec.

Za obcí se nachází střelnice Sportovně-střeleckého klubu Žišov. Celoročně o víkendech, každou sobotu od 14 do 16 hodin, může střelecký areál navštívit veřejnost. Podmínkou je zbrojní průkaz a vlastní zbraň (723 077 174, www.sskzisov.cz).

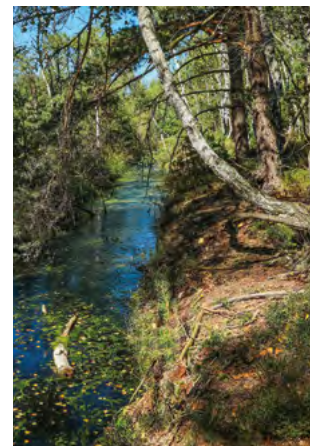
Ze Žišova pokračujete z kopce a dále po rovině lesem, kde po pravé straně můžete v květnu až červnu zahlédnout kvetoucí keřík rojovníku bahenního, který roste výhradně na vlhčí a silně kyselá rašeliništní půdě jako podrost řídkšího stromoví.

Za lesem odbočíte prudce doleva, nejprve přejedete Bechyňský potok a za dalším lesem dojedete k můstku přes Blatskou stoku. Vlevo před ním je tabulkou označený smírčí kříž, vlastně část jednoho z již zmiňovaných velkých křížů. K tomuto kříži se váží dosti temné pověsti.

Přihlédneme-li k dávným dobám, kdy k tragédii došlo, ihned nás napadne, že by těžko někdo na paměť ubohého pasáčka nechal postavit veliký kamenný kříž. Původně byl totiž podobný tomu, který jste viděli u Žižova, ale časem se propadal víc a víc do bažin. Nebýt pracovníků na opravě Blatské stoky, kteří jeho zbytek zabetonovali, dávno by zmizel v hlubinách. Komu tedy ten vzácný kamenný smírčí kříž postavili? O tom vypráví tato pověst:

Podle první z nich se vypráví, že kdysi bývali obecní pasáci, kteří pásávali dobytek více sedlákům. Jednou mladý pasák vyvedl dobytek na pastvu, a pak si lehl do trávy a usnul. Devatenáct kusů dobytka se mu zaběhlo až do bažin, kde se propadlo a nenávratně zmizelo. Když se to dověděli hospodáři, jimž dobytek patřil, vzteky se pustili holemi do pasáka a utloukli ho.

Existují ještě další verze pověsti:

Pasák hnal stádo dobytka na pastvu, to se však splášlo, a když se mu hoch postavil do cesty a snažil se ho zastavit, statný býk jej povalil na zem a pádící stádo pasáka zadupalo do země.

Jiná z nich vypráví, že se na pastvě setkali dva pasáci – kravák, co pase dobytek, a husák, který pásal hejno hus. Mladíci se pohádali a začali se rvát, až jeden svého druhu zabil.

Bohatý borkovický sedlák měl hezkou dceru na vdávání a vyhlížel pro ni vhodného ženicha. Volba padla na mládence Krušinu ze sousedního velkého statku. Dívka se však zamilovala do pohledného, ale chudého chasníka Jeníka, který u nich na statku sloužil. O vdavkách s Krušinou nechtěla ani slyšet. Její otec se brzy dovtípil, po kom dcera stále zamilovaně otáčí oči, a rozhodl se konat. Na úřadech zařídil, aby byl Jeník povolán na vojnu, což tehdy představovalo službu na dvanáct až patnáct let. Když si vojenští páni Jeníka odvedli, zoufalá dívka utekla k bažinám a utopila se v hluboké tůni. Jeníkův otec, pro nějž byl syn jedinou oporou ve stáří, si na sedláka počíhal a usmrtil jej kosou. I tato pověst má ještě jinou, pravděpodobnější verzi:

Sedlák po Jeníkově odchodu na vojnu donutil dceru, aby se provdala za Krušinu. Když ověncené svatební vozy vyjely z vesnice do kostela ve Veselí, čekal na ně v křoví Jeníkův otec s kosou a sotva se první vůz přiblížil, vyskočil a hnal se na sedláka. Ten i vedle sedící ženich se ráně uhnuli a kosa zasáhla nebohou nevěstu, která namísto vykrvácela.

BORKOVICE

Další zastávkou na naší trase je obec Borkovice, která leží na jižním okraji rozsáhlých rašeliníšť o rozloze 888 hektarů sahajících místy do hloubky osmi metrů. Jméno obce je odvozeno od borků. Nejen o těžbě rašeliny, ale i o typické fauně a flóře se dozvíte na Naučné stezce Borkovická blata nacházející se nedaleko obce (více v kapitole Naučná stezka Borkovická blata na str. 26).

V této typicky zemědělské obci se dochovaly některé části kdysi velmi nákladné

výstavby zemědělských usedlostí. Nejhezčí dochované štíty uvidíte na průčelích statků čp. 16 a 19 z roku 1839. Nejstarší jsou štíty na staveních čp. 12 a čp. 9 se sýpkou z roku 1841. Borkovice patří k nejvýznamnějším obcím celých Blat. Když sběratel blatských lidových písní Karel Weis obcházel zdejší vsi a prosil vesnické zpěvačky a zpěváky, aby mu zazpívali vše, co si zapamatovali, ti poté požádali o pomoc také maminku učitelky Marie Krškové, ale ta jim odpověděla svérázným blatským nářečím:

„I di do horoucí skály, dyť já už nemám žádnou notu. Eště by se mi ten pán z Prahy vysmál.“ Dodala: „Ale v duchu uj sem si na písničky spomínala. Sedum kůžalíček, devátej král – tu jistě nezná. Nebo Slunce svítí přes ty hory. A což Dyj sem já jednou šel, nebo K Borkojicům cesta... Dyť já eště nákou spomenu.“

MAŽICE

Naše cesta dále pokračuje do Mažic, obce obklopené tajemnými, do široka se táhnoucími slatinami. Mažice spolu s dalšími čtyřmi vesnicemi (Borkovice, Zálší, Klečaty a Komárov) patří k obcím řadícím se k tzv. pšeničným či bohatým Blatům, protože právě pšenice byla základem bohatství zdejších sedláků, jejichž statky svítí i dnes bílými vápennými stěnami daleko do kraje.

Jméno obce je odvozeno od mazlavé rašeliništní půdy. Vznik vesnice sahá až do 14. století, kdy probíhala postupná kolonizace těchto míst. Střed obce tvoří oválná návěs s kapličkou a rybníkem. Obec se může chlubit výstavnými statky s bohatě členěnými

a zdobenými průčelími obytných částí i špýcharů, zvláště v čp. 5, který je datovaný do roku 1613. K dalším významným stavbám patří dům čp. 10 z roku 1864 se špýcharem

Mažická návěs patří k nejpoetičtějším na Blatech.

z roku 1859 a čp. 2 a čp. 24 z roku 1853, ve kterém bývala kovárna a nyní je to stylová Hospoda Na Kovárně. V čp. 33 najdete sídlo Jezdeckého oddílu Blaťák Mažice, po dohodě lze objednat jízdy na koni pro děti i dospělé (www.kone-mazice.cz). V obci se pravidelně konají letní a podzimní hobby jezdecké a skokové závody. Z návsi se můžete vydat po trase nově otevřené Mažické naučné stezky, na které se dozvíte informace o životě ve vesnici na Blatech. Více v kapitole Mažická naučná stezka na str. 28. Oblasti mokřadů, třasovisek, temných tůní, kde se neznalý člověk propadl a nikdo ho už neviděl, kam nenávratně zapadla i hospodářská zvířata, jsou opředeny četnými pověstmi o bludičkách, světýlkách a dalších podivných bytostech.

Jednu z nich vám povíme:

Čeledín z Mažic se jednou vracel z Vlastiboře, kam ho sedlák poslal pro nové necky. V hospodě se ale zdržel s kamarády, proto se na cestu vydal až po setmění. Cestou potkal několik světýlek, která poskakovala v louce. Když se čeledínovi začala vysmívat, hrubě se na ně obořil. Ale to neměl dělat. Světýlka se k němu rozběhla a kdo ví, jak by se mu vedlo, kdyby nezalehl na zem a nezakryl se neckami. S hrůzou naslouchal, jak světýlka po neckách skáčou a snaží se pod ně dostat. Řádění světýlek trvalo až do prvních paprsků vycházejícího slunce. Když se čeledín konečně odvážil vylézt, s hrůzou zjistil, že na neckách zůstaly vypálené stopy po jejich reji.

O světýlkách se vypráví ještě jiná pověst, kterou zmíníme později.

V jezdeckém klubu si můžete objednat jízdu na koni pro děti i dospělé, jezdecký výcvik pro začátečníky či pokročilé nebo projížďku po Borkovických blatech (www.jkdolli.cz).

ZÁLŠÍ

Nedaleko za Mažicemi vás přivítá Zálší (Záolší – za olšinami), jedna z nejhezčích blatských vsí s ukázkami postupného vývoje blatských stavení. V obci žili zedníci místní „selského baroka“ Jan a František Šochovi. Náves je obestavěna památkově chráněnými

statky, z nichž nejstarší je čp. 3 z roku 1807, ve kterém najdete Jezdecký klub Dolli Zálší. Naproti domu je patrová sýpka se dvěma křídlovými štíty datovaná do roku 1857. Blízko Zálší a nedalekého Komárova se zalesknou hladiny menších rybníků, o nichž se dochovala další zajímavá pověst.

V obci stojí za zmínku malotřídka s dochovanými dřevěnými lavicemi. Najdete ji v budově obecního úřadu. Prohlídku lze objednat na telefonu 776 803 503.

Ve Veselí bývalo vždy několik hrnčírů, ale nejchudší z nich byl sirotek Matěj. Ve své dílničce na okraji města, kterou zdědil po rodičích, vyráběl hrnky, džbánky, mísy a podobné zboží, které pak v nůši roznášel po blatských vesnicích a snažil se něco prodat, aby se uživil. Měl jen malé hospodářství, políčko, pár slepic a kozu. Okolní chasníci na něj často pokřikovali: „Matěji, Matěji, proč tě holky nechtějí?“ Matějovi se sice líbila Bětuška ze mlejna, ale copak by mu ji její rodiče dali za ženu? Jednou si Matěj zašel za Zálším, nebo za Komárovem, až k rybníčku, aby si opláchnul prach z cesty a trochu si odpočinul. Vtom kde se vzal, tu se vzal – hastrman. A hned se hrnul k nůši a skřehotal: „Podívám se na to tvoje zboží, Matěji, jestli by se mi něco hodilo.“ Než se Matěj vzpamatoval z leknutí, hastrman už se přehraboval v nůši a vytáhl krásně modrý buclatý hrnek s pokličkou, že by si jej vzal. „Nojo, strejčku,“ povídá Matěj, „zadarmo vám ho ale nemůžu dát, potřebuju každý halíř.“ „Peníze ti nedám,“ řekl hastrman, „ale odměním se ti jinak. Když mi hrnek dáš, prodáš vždycky všechno zboží, které poneseš. A kdykoli tudy půjdeš, dostanu od tebe další hrnek a vše se bude opakovat.“ „No, je to pěkná nabídka,“ ozval se Matěj, „ale jak mám vědět, že je to pravda?“ „Musíš to prostě zkusit.“ „Tak dobrá,“ souhlasil Matěj, sebral nůši a vydal se na další cestu. Věřte, nevěřte, jak hastrman řekl, tak se stalo. Matěj nestačil ani vyrábět zboží, jak se za ním vždy jen zaprášilo. Začalo se mu dařit. Opravil chalupu, přikoupil kus pole a vyhlédl si i pěknou krávu. Pak se hezky oblékl a troufl si zajít do mlýna, aby požádal o ruku Bětušky. Mlynář věděl, jak se Matějovi dobře vede, proto svolil a brzy se konala veselka. Matěj tak dostal dobrou hospodyni a vydal se poděkovat hastrmanovi. Toho však už nikdy nespatriil.

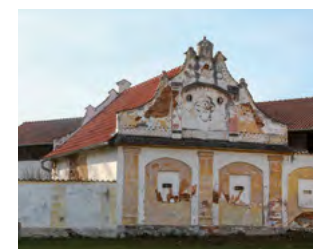
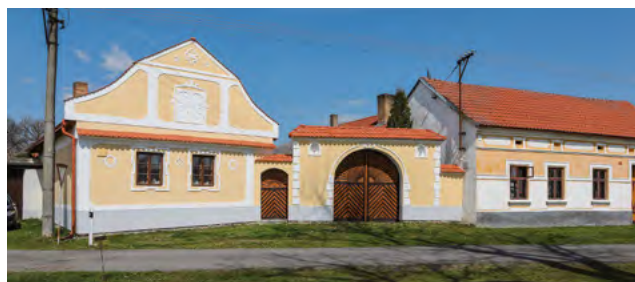
KLEČATY

K Zálší náleží místní část Klečaty, snad jedna z nejhezčích a architektonicky nejceněnějších vesnic Blat. Jméno dostala podle kleče – borovice blatky, která roste na rašeliníštích. První zmínka o vesnici se objevuje roku 1379 z doby kolonizace zdejšího kraje. Na východ od obce se rozprostírají rozsáhlé vlhké louky a na polích se zde pěstovala hlavně pšenice. Klečatská náves je obklopena krásnými staveními a špýchary s bohatě zdobenými štíty. K nejhezčím patří statky čp. 6, 12, 13, 14 a 25. Zdejší kaple Nejsvětější Trojice pochází z první třetiny 19. století. Lidová písnička poukazuje ještě na jiné krásy: *Borkojice, Zálší, Klečata, tam sou hezký děvčata!*

Na návsi v čp. 16
naleznete minipozici
života na Blatech.
Prohlídku lze objednat na
čísle 606 761 510.

Na západní straně přiléhá obec k rozsáhlým lesům, které bývaly zdrojem různých příběhů a pověstí: *V hlubokých lesích kdysi pobývalo lesní strašidlo – hejkal. Ten svým divokým voláním: „Hej! Hej!“ děsival lidi na lesních cestách. Kdo se dostal do hejkalovy blízkosti, pocítil zvláštní tíhu a mrazení, takže utíkal co nejdál odtud. Lidé také říkali, že zle by se vedlo tomu, kdo by na hejkalovo volání odpověděl. Někteří chlapi v hospodě tvrdili, že hejkala viděli, ale neshodli se na tom, zda je to titěrný mužíček nebo naopak pořádný hromotluk. Také se říkalo, že hejkal někdy jezdívá po lesních cestách v nádherném kočáře a vozívá v něm divého lesního muže do jedné hospody. Mnozí se však všem těm „babským tlachům“, jak se kasali, jen vysmívali. K nejhalasnějším posměváčkům patřil kovář Douša. A právě jemu se stala ta zvláštní příhoda. Jedné temné noci ho probudilo klepání na okno a neznámý hlas ho žádal o pomoc. Když kovář vyšel před chalupu, uviděl stát u kovárný krásný kočár s polámaným kolem. Nepatrný mužíček neurčitého stáří ho prosil, aby mu kolo opravil. Kovářovi se sice do opravy moc nechťelo, ale nakonec se pustil do díla a do svítání bylo vše hotovo. Mužíček kovářovi vděčně poděkoval, vyšvihl se na kozlík a prohlásil, že u sebe nemá nic, než dobrou buchtu, kterou vzápětí kovářovi hodil. Než se Douša vzpamatoval, byl ten zvláštní kočár i s kočárem pryč. Rozmrzelý kovář šel dospat, co zameškal a hartusil, že za práci nic nedostal. Druhý den se přišoural do kovárný starý žebrák Kratina, aby si vyžebbral něco k snědku. Kovář mu nabídl buchtu od nočního návštěvníka a pokračoval v práci. Kratina poděkoval, za vsí si sedl a chystal se buchtu sníst. Sotva ji ale rozlomil, našel v ní hrudku ryzího zlata. Zlatník ve Veselí mu za ni dobře zaplatil, takže si zakoupil malé hospodářství a měl po bídě. Tak hejkal pomohl tomu nejchudšímu k lepšímu životu. Že to byl hejkal, o tom nikdo nepochyboval.*

KOMÁROV

Komárov vás překvapí výstavní návsi, kterou lemují honosné selské statky s bohatě zdobenými štíty s bílými štukovými reliéfy na barevné omítce, působící dojmem jemné krajky. První zmínka o obci je z roku 1492. Ve středu obce uvidíte rybník a kapli s věží. Zdobené štíty obytných částí i špýcharů jsou ukázkou postupného přechodu lidové blatské architektury od barokních forem k prvkům empírovým a pseudorománským. Původní dřevěnice byly nahrazeny zděnou zástavbou a už v roce 1828 byly všechny návesní statky zděné. Zdobené štíty najdeme téměř na všech budovách, z nichž většina je zařazena do památkové rezervace. Komárovské štíty jsou spjaty se jménem významného tvůrce této oblasti Martinem Patákem. K nejstarším stavbám patří špýchar čp. 4 z roku 1808 a sýpka statku

čp. 22 z roku 1839. Jejich štíty mají ještě barokní tvary, vedle nich jsou ale i stavby ovlivněné empírem (čp. 16 z roku 1831 a čp. 10 z roku 1837). Komárov je rodištěm Bedřicha Dubského (1880 – 1957), autora knihy *Pravěk jižních Čech*.

Také Komárov má svou pověst:

Jeden sedlák z Komárova se vracel pozdě večer ze Soběslavi. Když prošel Vlastiboří a docházel k rybníku, postavilo se mu do cesty světýlko. Sedlák měl trochu upito, proto se nezalekl a vydal se za ním. Pochvaloval si, jak mu pěkně svítí na cestu, ale pojednou ucítil pod nohama houpavé trsy rašeliny. Snažil se ze všech sil vydrápat z bažiny, ale marně. Druhý den sedláka lidé hledali, našli však jen stopy bot a škrábance, jak se prsty snažil zachytit něčeho pevného. Svůj boj s bažinami prohrál, nikdo ho už nikdy nespatriil.

SVINKY

Za Komárovem opouštíte území přírodní památky Veselská blata a pokračujete po cyklotrase Greenway selského baroka do malebné vesnice Svinky.

Svinky jsou zachovalá vesnice s nepravidelnou návší zastavěnou zděnými statky blatského typu se štíty ve stylu „selského baroka“. K nejstarším patří zcela barokní štít sýpky v usedlosti čp. 1 z roku 1795 a štít sýpky čp. 3 z roku 1792. Výčet historických lidových staveb doplňuje barokní zvonice s bývalou kovárnou a zbrojnicí z pol. 18. století se sochou sv. Floriána.

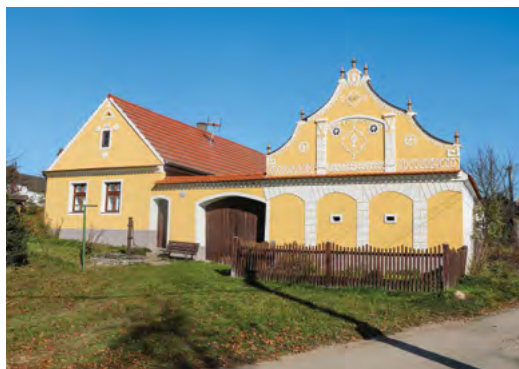
*V roce 1995
byla obec Svinky
vyhlášena vesnickou
památkovou zónou.*

VLASTIBOŘ

Další vesnici na trase Vlastiboř odborníci považují za obec s nejucelenějším a umělecky mimořádně hodnotným souborem blatských vesnických statků. Vlastiboř je vesnickou památkovou rezervací. První zmínka o ní pochází z roku 1354. I Vlastiboř je spojena

s významnou osobností blatské architektury Martinem Patákem, který zde žil. Štuková výzdoba štítů je jemná, krajková a připomíná pouťový perník. Za nejkrásnější vlastibořskou usedlost se považuje čp. 36 od Martina Patáka a špejchar čp. 38 z roku 1859.

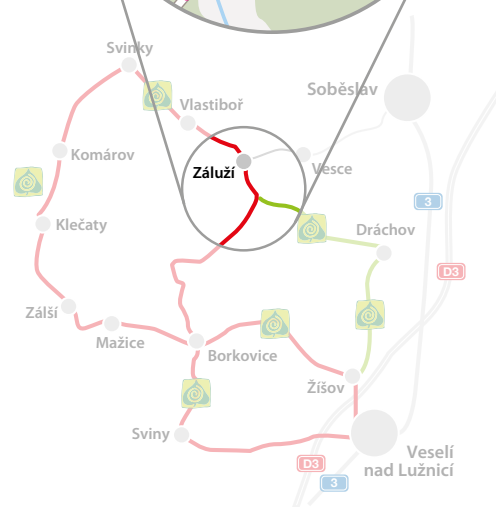
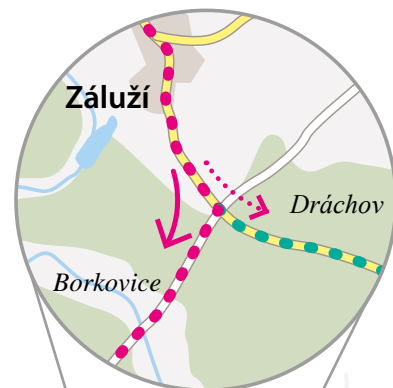
ZÁLUŽÍ

Z Vlastiboře pokračujete dále do Záluží. Jako jedna z mála obcí zůstalo Záluží téměř nedotčeno novou výstavbou, případně jinými zásahy, které by rušily obraz typického venkovského prostředí 19. století. Záluží je vesnickou památkovou rezervací. Ve vesnici určitě navštívte stavení čp. 1 s kovárnou

u kapličky, kde vznikla národopisná expozice Blatská kovárna, doplněná výstavou starožitných loutek. V romantickém prostředí „selského baroka“ si v bývalém kovářském domku můžete prohlédnout původní blatskou světnici, unikátní černou kuchyni či dobově zařízenou kovárnu.

Na rozcestí v Záluží sjedete z hlavní cesty vpravo a vydáte se směrem na Jindřichův Hradec. Za Zálužím se dále vaše cesta může ubírat dvěma směry – po Greenway selského baroka do Dráchova, Žišova a zpět do Veselí nad Lužnicí nebo s námi můžete putovat za dalšími pověstmi z Blat přes Borkovice do Svinů a opět do Veselí nad Lužnicí. V tom případě na silniční křižovatce odbočíte vpravo.

Dále po cyklotrase 1133 projedete kolem parkoviště u NS Borkovická blata, poté odbočíte doleva okolo osady Jitra. Pokračujete po cestě přes Borkovice do Svinů.

SVINY

V obci jsou památkově chráněny již jen jednotlivé objekty. Jedná se o špýchary čp. 7 a čp. 14 a statek čp. 13. Navštívit můžete známou soukromou rodinnou dílnu U Kočků, která vyrábí keramiku s typickými ručně malovanými vzory.

V rodinné dílně U Kočků (čp. 99) můžete koupit keramiku s originálními motivy.

Kousek za vesnicí ve směru na Veselí n. L. u křižovatky se zastavte na malém hřbitůvku, tzv. kerchůvku, který sloužil po třicetileté válce k ukládání obětí morových nákaz. Tehdy byla celá oblast Blat vyplněna a vypálena, obyvatelstvo pobito, všude ležely mrtvoly, které neměl ani kdo pochovat. Morový hřbitov byl upraven jako pietní

místo s kapličkou. Na hřbitůvku nejsou náhrobky ani jména pohřbených, jde o hromadné hroby.

V kronice sousední osady Kundratice je záznam, že první pochovanou zde byla dívka z Kundratic, slouhova dcera.

I ke Svinům a Kundraticím se váží zajímavé pověsti:

Kdysi se hospodáři na jihu Čech setkávali se zvláštním chlapíkem, stodolníkem. Podle Jungmannova naučného slovníku byl stodolník dozorcem nad veškerým děním ve stodole a ochráncem zájmů hospodáře. Stodolníci prý byli statní chlapíci, a když se nějaký stodolník nastěhoval k hospodáři, zajišťoval mu úspěšnou sklizeň a dobrou úrodu. Svému hospodáři zůstal dlouho věrný, ale pokud nedostal po sklizni bohatou výslužku, nebo jej chasa škádlila, odstěhoval se jinam. Ve Svinech žil kdysi sedlák Krákora, u něhož prý stodolník léta pobýval. Těsně přede žněmi musel Krákora nutně odjet do Budějovic k důležitému jednání a se sklizní se mělo na něj počkat. Jenže ráno stodolník poručil Krákorově ženě, aby svolala čeládku a začlo se se sklizní. Selka váhala, ale pak stodolníka poslechla. Když se Krákora vrátil a zjistil, že vše je sklizeno, rozzlobil se, ženě vyčínil a běžel za stodolníkem. Toho však nenašel a nikdo ho už nikdy neviděl. V noci se strhla ohromná bouře a na polích vznikly velké škody. Jen Krákora měl úrodu v suchu. Marně litoval svého neuváženého jednání, ale už to nebylo nic platné.

V osadě Kundraticích býval dosti bohatý sedlák Jíra. Přestože měl polí i luk dostatek, stále vymýšlel, jak by si alespoň kousek pozemku přikradl. Kde mohl, tam si vždy něco přioral a radoval se, jak na souseda vyzrál. Když se někdo ozval, Jíra hned nadával a vyhrožoval, co si to dovoluje ho obviňovat z krádeže. Protože to byl chlap jak hora a známý rváč, nikdo se neodvážil něco namítat. Nakonec se Jíra potrestal sám. Jednou ho napadlo posunout hraniční kámen na louce u lesa o kus dál. Kámen uvolnil, vytáhl ze země a vláčel ho k připravené jámě. Ta však nebyla dost hluboká, proto kámen postavil na její okraj, vlezl do jámy a začal ji prohlubovat. Kopal a hlínu vyhazoval ven. Otřesy při kopání a Jírovy rychlé pohyby uvolnily stojící kámen a ten se najednou na sehnutého sedláka sesunul a rozdrtil mu hlavu. Druhý den šel Jírův syn otce hledat, ale objevil jen jeho tělo pod balvanem. Aby ho vyprostil, musel požádat o pomoc sousedy. Život už mu ale nevrátil. Lakota je špatná vlastnost a nikdy z ní nekouká nic dobého, řekli sousedi.

Vážení turisté, jste téměř u konce cesty za poznáním Veselských blat. Zbývá už jen došlápnout do Veselí nad Lužnicí, odkud jste vyjeli. Věříme, že se vám cesta za místními pověstmi líbila, a budete se do kraje opředěného tajemstvími, krásnou přírodou i jedinečnou architekturou, rádi vracet.

Infocentrum města
Veselí nad Lužnicí
nám. T. G. Masaryka 25
391 81 Veselí nad Lužnicí
tel. 381 548 180
e-mail: info@veseli.cz
www.veseli.cz

bublinatka jižní

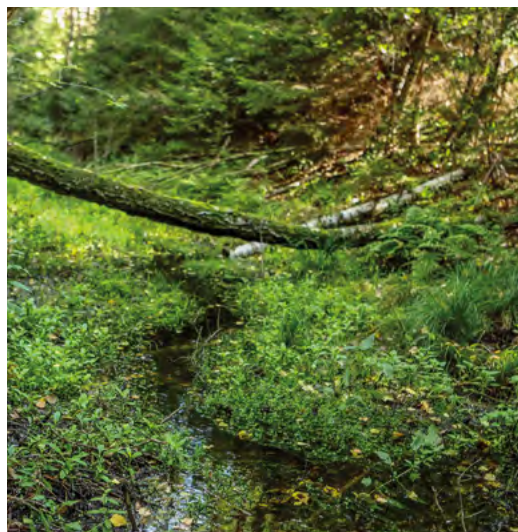
rosnatka okrouhlostlá

batolec červený

NAUČNÁ STEZKA BORKOVICKÁ BLATA

Borkovická blata představují nejsevernější rašeliniště Třeboňské pánve. Prochází přírodní rezervací se specifickou rašeliništní vegetací, kterou představují blatkový bor a ostřícovo-suchopýrové mokřady. Dominantní dřevinou je borovice blatka, hojně zde rostou břízy. Zdejší rašelinné ložisko se začalo vytvářet před více než 10 000 lety a postupně vznikla vrstva rašeliny o mocnosti 2 až 6 (místy až 8) metrů. Trasa vedoucí z části po povalových chodnicích je dlouhá 6 km. Nahlédnete do nitra rašelinných borů a regenerujících porostů po ruční i průmyslové těžbě. Návštěvníky čeká na 60 tabulí (12 velkých a 48

rojovník bahenní

jeřáb popelavý

malých) s informacemi o místní fauně, flóře, těžbě a využití rašeliny či o blatské lidové kultuře. Prohlídka naučné stezky zabere přibližně dvě až tři hodiny.

Blata jsou krásná v každém ročním období. Jarní pohled vrcholí v poslední květnové dekádě. Bělolisté okolíky rojovníku bahenního prozáří Blata a jeho omamná vůně proniká do okolí. V červnu vás zaujmou něžné kvítky klikvy a na tůňkách vystupují zlatisté kvítky bublinatek. Tyto vodní masožravé rostliny jsou schopné během zlomku sekundy nasát vodu s drobnými bezobratlými živočichy do lapacích měchýřků na listech a následně kořist v těchto pastech strávit. Vlhká rašelina je ideálním prostředím pro rosnatku okrouhlostou, naši nejznámější masožravou rostlinu, která lapá hmyz na své lepkavé listy. Podzim změnil barevnost krajiny. Na polštářích mechu jsou roztroušeny červené korálky – bobule klikev. Připomínáme, že na území je sběr rostlin zakázán.

skokan spálený

Blata jsou také oázou ptactva, hmyzu a dalších živočichů. Výhřevná rašeliništní půda je ideálním prostředím pro užovky a tmavě zbarvené zmije. Od června do srpna můžete zahlédnout různé motýly, nádherné vážky a také poměrně vzácného a krásně hnědomodře zbarveného motýla batolce červeného, který s oblibou poletuje při okrajích lesů a sedá u kaluží a mokřín.

vážka jasnosvrtná

březovník obecný

MAŽICKÁ NAUČNÁ STEZKA

Naučná stezka v Mažicích byla otevřena v roce 2020. Na jednotlivých zastaveních se dozvíte zajímavé informace o životě

ve vesnici na Blatech kdysi a teď. Vybrat si můžete okruh kratší (2 km) nebo delší (4,5 km), po kterém se dostanete z Mažic do Zálší a zpět. Cestou vás čeká řada zajímavostí a aktivit pro děti i dospělé. Trasa malého okruhu začíná na návsi u hospody Na Kovárně, dále vede přes mažickou návěs a do blízkého okolí obce až k obecnímu blatu, kam chodívali místní těžít rašelinu. Na celkem pěti informačních cedulích se dozvíte zajímavosti z historie Mažic, o místní architektuře „selského baroka“, o kroji či těžbě rašeliny. Jedna ze zastávek je u studánky, kde je možné se osvěžit vodou z místního pramene. Po stezce vás bude provázet strašidýlko Voheklička, které má na každém stanovišti pro děti připravené úkoly. Vzhledem k nenáročnosti trasy, která vede z větší části po zpevněných cestách, je Mažická naučná stezka vhodná pro rodiny s dětmi a cyklisty.

malý okruh

velký okruh

- 1** *hospoda Na Kovárně*
- 2** *obecní úřad*
- 3** *požární nádrž*
- 4** *mažická studánka*
- 5** *vodárna*

DOPORUČUJEME NAVŠTÍVIT

Jaro na Blatech

květen

Cykloturistická jízda a pochod blatskou krajinou, cyklisté si mohou vybrat ze dvou tras dlouhých 35 km (cyklotrasa Greenway selského baroka) a 62 km (trasa z Veselí n. L. do Bechyně a zpět), pro pěší je připravena nenáročná trasa po okolí

Veselí n. L., start a cíl u Občerstvení Hokejka ve sportovním areálu ve Veselí n. L. účastníci obdrží pamětní list a mohou se těšit i na oblíbené blatské koláčky a slosování o ceny.

Pořádá Infocentrum města Veselí nad Lužnicí, kontakt: 381 548 180 info@veseli.cz, www.veseli.cz

Jezdecké závody v Mažicích

červenec

Letní hobby jezdecké závody, skokové závody Blatský pohár.

říjen

Podzimní hobby jezdecké závody.

Pořádá Jezdecký oddíl Blaták Mažice, kontakt: 721 268 702 www.kone-mazice.cz

Orientační soutěž historických vozidel Selské baroko o pohár města Veselí nad Lužnicí

srpen

Dopolední výstava historických vozidel na náměstí T. G. Masaryka a divácká soutěž Elegance o věčné ceny, slavnostní start soutěže z Veselí n. L. Trasa vede přes blatské vesnice a končí v Bošilci.

Pořádá Český Veteran Klub AČR, kontakt: 603 445 243 czveteranklub@seznam.cz www.czveteranklub.cz

Koncert na Blatech

červenec

Koncert dechových hudeb v Zálší.

Pořádá obec Zálší, kontakt: 777 540 671, www.obec-zalsi.eu

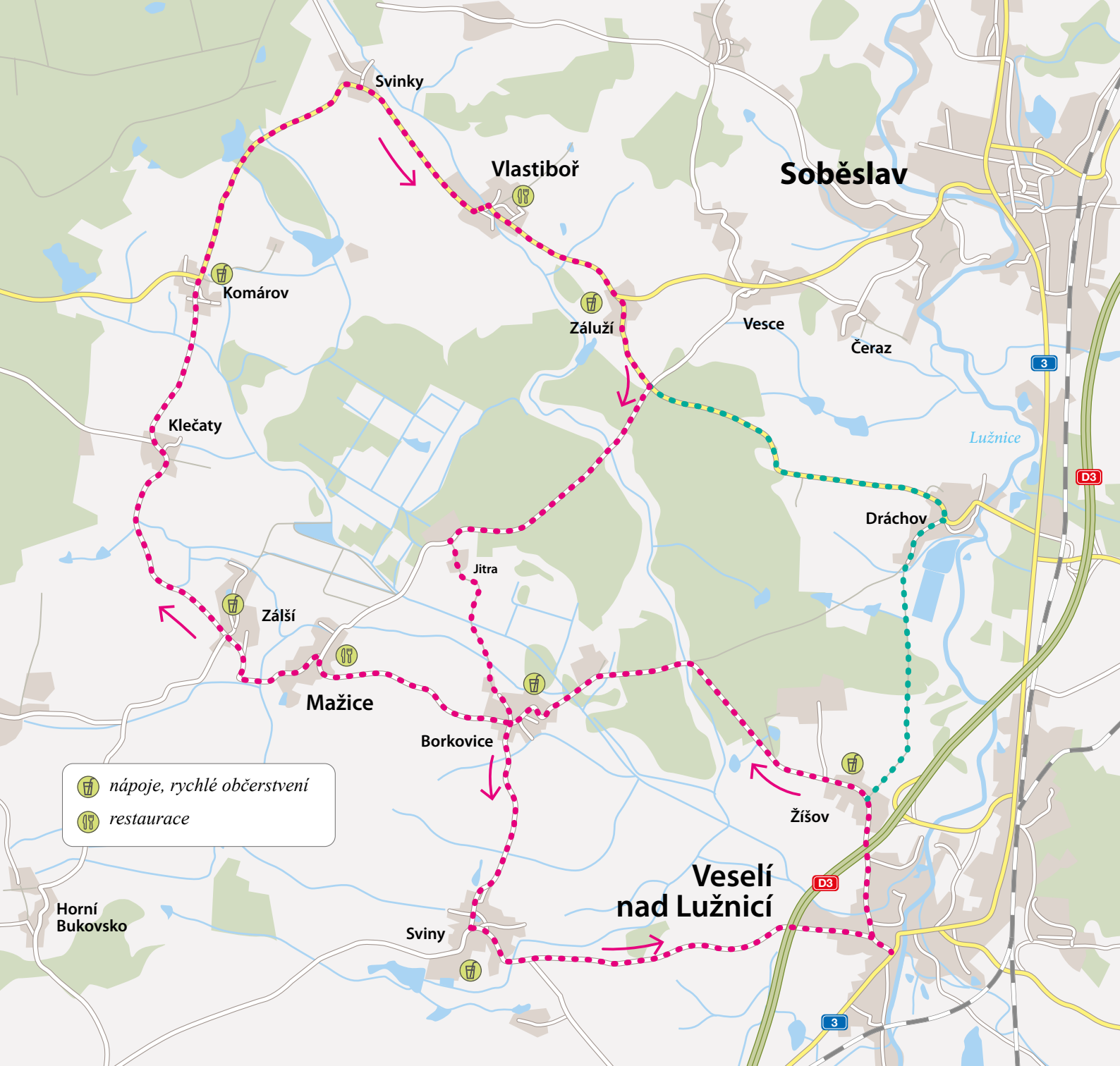

Festival malých dechových hudeb

září

Koncert dechových kapel z Blat, návěs v Zálší.

Pořádá spolek Přátelé obce Zálší a Klečaty, kontakt: 774 979 921 stiplovajitka@seznam.cz

Svinky

Vlastiboř

Soběslav

Komárov

Záluží

Vesce

Čeraz

Klečaty

Lužnice

Dráčov

Jitra

Zálší

Mažice

Borkovice

Žišov

Veselí nad Lužnicí

Sviny

Horní Bukovsko

 nápoje, rychlé občerstvení

 restaurace

3

D3

D3

3

Vydalo město Veselí nad Lužnicí 2021

Pověsti z Veselských blat ve spolupráci s obecními kronikáři
a pamětníky sepsal František Jiří Stropek.

Text: Daniel Abazid, Zuzana Čermáková, Veronika Čoudková,
Hana Esserová, Lenka Horejsková, Václav Průcha, František Jiří Stropek
Fotografie: Daniel Abazid, Miroslav Adamec, Alexandra Čurnová, Petr Hesoun,
Roman Růžička, Zdeněk Tunka, Panoramas s.r.o - Tomáš Bartůšek,
archiv Infocentra města Veselí nad Lužnicí, archiv obcí Mažice a Zálší.
Dále čerpáno z informačních materiálů Greenway selského baroka,
Borkovická blata, Mažická naučná stezka a publikace 555 památek lidové
architektury České republiky (Vladimír Soukup, Petr David st.)
Za spolupráci děkujeme Blatskému muzeu v Soběslavi a Veselí nad Lužnicí.

Grafika, mapy, ilustrace: Viva Design, s.r.o., Gustav Fifka

Tisk: Tiskárna Protisk, s.r.o.